

Helsingin kaupungin liikuntapalvelut

Selvitys Helsingin
kaupungin ylläpitämien
liikunta- ja
ulkoilupaikkojen
sukupuolivähemmistöille
soveltuvista intiimitiloista

Helojärvi Tiina
8.12.2020

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Selvityksen rakenne	2
2. Tausta	3
2.1 Helsingin kaupungin tasa-arvoperiaate	3
2.2 Valtuustoaloite harrastus- ja liikuntapaikkojen intiimitilojen muuttamisesta kaikki sukupuolet huomioiviksi.....	4
3. Sukupuolen moninaisuus.....	6
3.1. Sukupuolivähemmistöjen kohtaamat haasteet liikuntapalveluissa.....	7
4. Liikunta- ja ulkoilupaikkojen tilakartoitus	9
4.1 Uimahallit ja maauimalat	10
4.2 Muut sisäliikuntapaikat	13
4.3 Ulkoliikuntapaikat	15
4.4 Ulkoilupaikat	18
4.5 Rakennushankkeet ja -suunnitelmat 2017 – 2020	20
5. Yhteenveto.....	21
5.1 Toimenpidesuosituksset.....	25
5.1.1 Pukeutumis- ja peseytymistilat.....	27
5.1.2 WC-tilat.....	28
5.1.3 Muut.....	28
6. Lähteet.....	30
6.1 Haastattelut	30
6.2 Painetut lähteet	30
6.3 Internet-lähteet.....	31

1. Johdanto

Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan palvelukokonaisuus luo yleisiä edellytyksiä helsinkiläisten liikunnalle. Liikuntapalvelut ylläpitävät noin 40 % kaikista Helsingissä sijaitsevista liikuntapaikoista¹, jotka liikuttavat kaupunkilaisia yli yhdeksän miljoonan käyntikerran edestä vuosittain.² Tämän lisäksi palvelukokonaisuus järjestää terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri väestöryhmät huomioon ottaen ja vastaa ulkoilualueista sekä merellisistä palveluista.

Liikuntatoimen tuottamien palvelujen arvopohja kuvataan liikuntalaissa (390/2015), joka säätelee kunnan tehtävistä ja vastuista liikunnan toimialalla. Liikuntalain tavoitteena on muun muassa edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa sekä vähentää eriarvoisuutta liikunnassa. Laki velvoittaa, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat lähtökohtana kaikessa lain soveltamisalalla tapahtuvassa toiminnassa.³ Liikunnalla on tunnetusti merkittävää vaikutusta ihmisten fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin⁴. Oikeus liikuntaan ja liikunnan riemuun kuuluu kaikille. Jotta tämä toteutuisi, tulee kaikkien väestöryhmien tuntee olonsa turvalliseksi ja tervetulleeksi käyttäessään liikuntapalveluita.

Tämä selvitys tarkastelee Helsingin liikuntapalveluiden ylläpitämien liikunta- ja ulkoilupaikkojen pukeutumis-, peseytymis- ja WC-tiloja sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta. Selvitys tehdään kaupunginvaltuutettu Nelli Ruotsalaisen 29.8.2018 tekemän, ja liikuntapaikkojen intiimitiloja käsittelevän aloitteen pohjalta. Selvityksessä arvioidaan, missä määrin kaupungin ylläpitämät liikunta- ja ulkoilukohteiden intiimitilat vastaavat sukupuolivähemmistöön kuuluvien ihmisten tarpeisiin. Tämän perusteella esitetään muutosehdotuksia, joiden avulla sukupuolen moninaisuus voidaan huomioida entistä paremmin.

---

¹ <https://liikuntapaikat.lipas.fi/liikuntapaikat>.

² Kulttuurin ja vapaa-ajan toimintakertomukset 2017–2019.

³ Kts. erityisesti § 2, § 5.

⁴ Kts. esimerkiksi THL 2020 <https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitsemus/liikunta>

Selvityksen perustana on tasa-arvolaki (609/1986), joka kieltää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan välittömän tai välillisen syrjinnän. Sukupuoli-identiteetillä laissa tarkoitetaan yksilön käsitystä ja kokemusta omasta sukupuolestaan. Sukupuolen ilmaisu taas tarkoittaa sukupuolen esiin tuomista esimerkiksi pukeutumisella ja käytöksellä. Lain tarkoittamaa syrjintää on esimerkiksi sukupuoleen perustuva häirintä. Laki velvoittaa viranomaiset ottamaan sukupuolten tasa-arvon huomioon kaikessa toiminnassaan, edistämään sukupuolten tasa-arvoa tavoitteellisesti sekä ennaltaehkäisemään sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää suunnitelmallisesti.⁵

1.1 Selvityksen rakenne

Johdantoluvussa esittelen selvityksen pääpiirteet sekä Helsingin kaupungin liikuntapalvelukokonaisuuden ja sen toimintaa ja tämän selvityksen tekoa ohjaavan liikuntalain ja tasa-arvolain. Luvussa kaksi kuvailen vuosien 2017–21 kaupunkistrategiaan kirjattua tasa-arvoperiaatetta, jota toteutetaan palveluiden tasa-arvosuunnitelmalla vuosille 2019–2021. Lisäksi esittelen Nelli Ruotsalaisen valtuustoaloitteen lauta- ja toimikuntalausuntoineen. Kolmannessa luvussa käsittelen sukupuolta moninaisena ilmiönä ja avaam siihen liittyviä keskeisiä käsitteitä. Lisäksi esittelen tutkimustietoa siitä, minkä tyyppisiä kokemuksia sukupuolivähemmistöillä voi olla liikunnan ja urheilun piiristä. Haastattelin myös sukupuolivähemmistöjen oikeuksia ajavan Trasek ry:n kokemusasiantuntijaa siitä, millaisia haasteita sukupuolivähemmistöt saattavat kohdata käyttäessään liikuntapalveluita, ja kuinka nämä ongelmat olisivat ratkaistavissa.

Neljännessä luvussa erittelen Helsingin kaupungin ylläpitämien liikunta- ja ulkoilu paikkojen intiimitiloja sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta. Selvityksessä on otettu huomioon yleisön käyttöön tarkoitetut pukeutumis-, peseytymis- ja WC-tilat. Osiossa on eritelty sukupuolineutraalien intiimitilojen lisäksi sisäliikuntapaikkojen pukuhuoneiden sisäiset rakenteelliset näköesteet, jotka tarjoavat yksityisyyttä pukeutumis- ja peseytymistilanteessa. Tiedot perustuvat sekä omiin

---

⁵ Kts. erityisesti § 4, § 6, § 7.

havaintoihini että liikuntapaikkojen henkilökunnan antamiin tietoihin. Selvitystä tehdessä haastateltiin myös paikalla olleita liikuntapaikanhoitajia siitä, kuinka sukupuolivähemmistöön kuuluvat asiakkaat on tähän mennessä otettu liikuntapaikoilla vastaan; mihin pukeutumistiloihin heidät on ohjattu ja miten mahdollisissa ongelmatilanteissa on toimittu. Viides ja viimeinen luku sisältää selvityksen yhteenvedon sekä toimenpidesuosituksia, joita toteuttamalla sukupuolivähemmistöjen tarpeisiin voitaisiin jatkossa vastata entistä paremmin. Suositukset sisältävät konkreettisten tilamuutosten lisäksi ehdotuksia liittyen henkilökunnan koulutukseen ja tilamuutosten tiedottamiseen.

2. Tausta

2.1 Helsingin kaupungin tasa-arvoperiaate

Sukupuolten tasa-arvo on nostettu keskeiseksi tavoitteeksi Helsingin vuosien 2017–2021 kaupunkistrategiassa. Strategian mukaan Helsingin visiona on olla maailman toimivin kaupunki, jonka toimivuus rakentuu muun muassa tasa-arvolle ja yhdenvertaisuudelle. Strategiassa myös sitoudutaan siihen, että sukupuolten tasa-arvo on läpileikkaa kaiken kaupungin toiminnan.⁶

Kaupungin vuosien 2019–21 palveluiden tasa-arvosuunnitelma⁷ linjaa tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelma korostaa kaupungin sukupuolikäsityksen olevan tasa-arvolain mukaisesti moninainen: sen tavoitteena on, että Helsingissä ”kaikkia sukupuolia, sukupuoli-identiteettejä ja sukupuolen ilmaisuja edustavat ihmiset saavat näkyä, kuulua, osallistua ja toimia tasa-arvoisina kaupunkilaisina ilman suoraa tai välillistä syrjintää”⁸. Tasa-arvosuunnitelman tavoitteena on muun muassa lisätä kaikille turvallisista julkisista tiloista ja edistää sukupuolivähemmistöön kuuluvan väestön

---

⁶ Maailman toimivin kaupunki – Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021.

⁷ Suunnitelma sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi Helsingin kaupungin palveluissa ja toiminnassa 2019–2021

⁸ Suunnitelma sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi Helsingin kaupungin palveluissa ja toiminnassa 2019–2021, 5.

mahdollisuuksia käyttää vapaa-ajan palveluita. Suunnitelma esittää, että julkisten tilojen korjaus- ja rakennusprojektien suunnitteluprosessin yhteydessä varmistetaan liikunta- ja harrastustilojen pukeutumis-, peseytymis- ja WC-tilojen sopivuus myös sukupuolivähemmistöön kuuluville asiakkaille. Suunnitelmassa esitetään, että Liikuntapalvelut laatii selvityksen mahdollisuudesta laajentaa Itäkeskuksen uimahallin unisex-pukuhuonekäytäntö myös muihin kaupungin liikuntatiloihin.

2.2 Valtuustoaloite harrastus- ja liikuntapaikkojen intiimitilojen muuttamisesta kaikki sukupuolet huomioiviksi

Helsingin kaupunginvaltuusto hyväksyi 27.2.2019 Nelli Ruotsalaisen ja 14 muun valtuutetun allekirjoittaman aloitteen (29.8.2018) harrastus- ja liikuntapaikkojen intiimitilojen muuttamisesta kaikki sukupuolet huomioiviksi. Aloitteessa kehoitetaan kartoittamaan, miten kaupungin ylläpitämien harrastus- ja liikuntapaikkojen intiimitilat huomioivat sukupuolen moninaisuuden. Kartoituksen perusteella tulee laatia yhteenveto siitä, mitä muutostöitä ja kustannuksia vaatisi intiimitilojen muuttaminen sellaisiksi, että ne huomioisivat kaikki sukupuolet. Lisäksi aloitteen mukaisesti tulee selvittää, onko kaupungin korjaus- ja rakennushankkeissa pyritty sukupuolineutraaleihin WC-tiloihin valtuutettu Anna Vuorjoen aloitepäätöksen (hyväksyttiin 3.5.2017) mukaisesti. Vuorjoen aloitteessa (16.11.2016) esitetään vähintään yhden sukupuolineutraalin WC-tilan järjestämistä kaikkiin kaupungin palvelu- ja toimipisteisiin.

Tasa-arvotoimikunta (20.12.2018), kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta (18.12.2018) sekä kaupunkiympäristö-lautakunta (22.1.2019) antoivat lausunnon aloitteeseen. Kaikki puolsivat valtuustoaloitteen esitystä harrastus- ja liikuntapaikkojen tilakartoituksesta sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta. Tasa-arvotoimikunta tuo lausunnossaan esiin, että rakennettaessa ”avointa, tasa-arvoista ja toimivaa kaupunkia, on tärkeää, että kaikki yhteiset ja julkiset tilat ovat myös todellisuudessa avoimia kaikkia sukupuolia edustaville kaupunkilaisille”. Lausunto korostaa kaikille sukupuolille soveltuvien intiimitilojen olevan saavutettavuus- ja turvallisuuskysymys, ja nykyisten binääristä sukupuolijakoa vahvistavien tilajärjestelyjen saattavan lisätä syrjinnän ja häirinnän uhkaa. Tasa-arvotoimikunnan mukaan ”asia on erityisen merkittävä sukupuoli-vähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten näkökulmasta, ja tilojen muuttaminen parantaisi muutoin helposti marginaaliin jäävien mahdollisuuksia osallistua tasa-arvoisesti kaupungin tarjoamiin vapaa-ajan palveluihin”. Tasa-arvotoimikunta kannustaa kaupunkia myös selvittämään, onko kaikissa

kaupungin palvelupisteiden korjaushankkeissa pyritty sukupuolineutraaleihin WC-tiloihin. Lisäksi tasa-arvotoimikunta suosittelee kaupungin laatimaan ”kaupunkitasoisen ohjeen, jossa linjataan, miten tasa-arvolain tarkoittama sukupuolen moninaisuus tulee ottaa huomioon uusien tilojen rakentamisessa ja vanhojen tilojen uudelleenjärjestelyissä ja –merkitsemisissä”.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan lausunto tuo esiin sen, että valtaosa intiimitiloista on toteutettu sukupuolinormatiivisesti huomioimatta sukupuolivähemmistöjä. Lausunnon mukaan ”sukupuolitunnukset WC-tilojen ovilla voidaan nähdä sekä perinteisinä sosiaalisina normeina että tilan omistajan määräyksinä tilan käyttäjille, ja norminvastaisen WC:n valitsemisesta voi seurata muiden paheksuntaa”. Esteettömyysäännösten mukaisesti pääsääntöisesti kaikissa kaupungin tiloissa on jo yksi sukupuolineutraali ja esteetön yhden hengen WC, mutta ne ovat tarkoitettu ensi sijaisesti liikuntarajoitteisille asiakkaille. Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan lausunnon mukaan joissain tapauksissa neutraalius voidaan saavuttaa poistamalla sukupuolitunnukset WC-tilojen ovilta. Pukeutumis- ja peseytymistilojen muutokset taas voivat olla haasteellisia sekä taloudellisesti että käytettävissä olevan tilan rajallisuuden vuoksi. Itäkeskuksen uimahallissa avattiin syyskuussa 2018 aiemmin vauvaperheiden käytössä olleet pukuhuoneet myös sukupuolivähemmistöille. Lausunnon mukaan liikuntatilojen intiimitiloissa ei ole muutoin tehty toiminnallisia perusparannustöitä vuosina 2017–2018.

Kaupunkiympäristölautakunnan lausunnon mukaan ”kaupungin hallinnassa olevien kiinteistöjen tulee tarjota terveelliset ja turvalliset puitteet palvelujen asiakaslähtöiselle järjestämiselle”. Lausunto nostaa esiin kiinteistöstrategian, jonka mukaan tilojen kokonaismäärän ei tulisi kasvaa nykyisestä. Arvioitaessa intiimitilojen muutoksia tulee kuitenkin vaadittavien tilamuutosten kustannukset ottaa huomioon. Vesi- ja viemäriputkistojen sijoituksen vuoksi kiinteistöjen WC-, pukuhuone- ja peseytymistilat sijaitsevat usein samassa rakenteellisesti erotetussa tilassa. Kaupunkiympäristölautakunnan lausunnossa tuodaan esiin se, että ”innovatiivisilla tilaratkaisuilla voidaan edistää intiimitilojen muuttamista kaikki sukupuolet huomioiviksi: esteettömät sukupuolineutraalit wc-tilat voidaan varustella niin, että ne toimivat myös peseytymistiloina ja näin palvelevat henkilöitä sukupuolesta ja sukupuolen ilmaisusta riippumatta”.

3. Sukupuolen moninaisuus

Helsingin kaupungin sukupuolikäsitys on tasa-arvolain mukaisesti moninainen: se on erilaisista geneettisistä, kehityksellisistä, hormonaalisista, fysiologisista, psykologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista koostuva jatkumo. Suositeltavin tapa ymmärtää sukupuoli yksilötasolla on itse määritelty sukupuoli-identiteetti eli henkilön yksilöllinen käsitys omasta sukupuolestaan. Sukupuoli-identiteetti ei välttämättä vastaa henkilölle syntymässä määriteltyä sukupuolta, vaan sukupuoli-identiteetti ja sen kokemisen ja ilmentämisen voivat olla hyvinkin monivivahteisia. Ihminen voi olla sukupuoleltaan yhtä lailla esimerkiksi mies tai nainen, jotain tältä väliltä, molempia samaan aikaan tai täysin tällaisten kategorioiden ulkopuolella. Näin ollen ihmisen ulkonäöstä tai juridisesta sukupuolesta ei voida aukottomasti päätellä hänen sukupuoltaan. Jokaisella on oikeus itse määritellä tai olla määrittelemättä omaa sukupuoltaan. Sukupuolen ilmaisu taas viittaa sukupuolen esiin tuomiseen pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla. Sukupuolen ilmaisu on sukupuoli-identiteetin tavoin moninaista ja voi saada hyvinkin erilaisia ja vaihtuvia muotoja, jotka voivat noudattaa perinteisiä sukupuolinormeja tai erota niistä. Syrjintä sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella on kielletty tasa-arvolaisissa.⁹

Sukupuolen moninaisuus ilmiönä pitää sisällään sekä sukupuolienemmistöt että sukupuolivähemmistöt. Sukupuolienemmistöön kuuluvien miesten ja naisten sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisutapa vastaa heille syntymässä määriteltyä sukupuolta. Sukupuolivähemmistöön kuuluvien ihmisten ulkoinen olemus, sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisutapa ei sen sijaan aina täysin tai ainoastaan vastaa kulttuurissamme perinteiseksi miellettyjä sukupuolikäsityksiä. Sukupuolivähemmistöistä puhuttaessa tarkoitetaan esimerkiksi transsukupuolisia, muunsukupuolisia, intersukupuolisia ja sukupuolettomia ihmisiä.¹⁰

Sukupuolidysforia liittyy kokemukseen, jossa oma sukupuoli-identiteetti on ristiriidassa suhteessa syntymässä määriteltyyn sukupuoleen tai muiden sukupuolittaviin oletuksiin. Sukupuolidysforia

---

⁹ Suunnitelma sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi Helsingin kaupungin palveluissa ja toiminnassa 2019–2021.

¹⁰ Kts. lisää termistöä: Suunnitelma sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi Helsingin kaupungin palveluissa ja toiminnassa 2019–2021, 31–33.

ilmenee ahdistuksena tai kuormittavana pahana olona. Sosiaalista sukupuolidysforiaa voi ilmetä tilanteissa, joissa henkilö ei tule sosiaalisissa tilanteissa nähdyksi omana itsenään eli tulee väärinsukupuolitetuksi. Kehodysforia taas liittyy siihen, että oman kehon sukupuolitetut piirteet tuntuvat vierailta.¹¹

3.1. Sukupuolivähemmistöjen kohtaamat haasteet liikuntapalveluissa

Tutkimusten mukaan sukupuolivähemmistöt kohtaavat verrattain paljon häirintää liikuntaharrastustensa parissa. Esimerkiksi lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimukseen 2018 osallistuneista muunsukupuolisista jopa noin 70 % kertoi kokeneensa usein tai joskus epäasiallista kohtelua liikuntaharrastuksissaan.¹² Syrjintä näyttäytyy sanattomasti esimerkiksi välttelynä ja halveksivina katseina, tai sanallisena häirintänä, kuten loukkaavina kommentteina, vitsailuna tai jopa fyysisen väkivallan uhkana.¹³ Valtion liikuntaneuvoston julkaisema PsT Marja Kokkosen (2012) tutkimus *Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä liikunnan ja urheilun parissa* kertoo, että sukupuolen perusteella syrjityksi tulemisella voi olla merkittäviä kielteisiä vaikutuksia mielenterveyteen ja harrastuneisuuteen. Syrjinnän kokemukset voivat johtaa esimerkiksi liikuntaharrastuksen lopettamiseen tai poissaoloihin koululiikunnassa. Joka viidennellä kyselyyn osallistuneella häirinnän ja syrjinnän kokemukset liikunnan parissa olivat johtaneet itsetuhoisiin ajatuksiin.¹⁴

Kokkosen tutkimuksen mukaan sukupuoli- jaotellut pukuhuoneet ovat rakenteellisen syrjinnän keskeisin muoto. Monet kyselyn vastaajat kertoivat päätyneensä joko käyttämään sukupuolineutraaleja WC-tiloja pukeutumistilanaan tai vaihtaneensa urheiluvaatteet päälleen jo kotona välttääkseen hankalia ja kiusallisia tilanteita. Tutkimuksen mukaan sukupuolinormin vastaisen intiimitilan valitsemisesta saattaa seurata muiden näkyvää paheksuntaa tai häirintää.

---

¹¹ <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisananasto/>

¹² Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019, s. 49.

¹³ Kokkonen 2012; Berg & Kokkonen 2020.

¹⁴ Kokkonen 2012, 43.

Vastaajat kertoivat esimerkiksi tilanteista, joissa heitä oli kehoitettu vaihtamaan pukuhuonetta, tai heidän pääsyä heidän sukupuoli-identiteettiään vastaavaan pukutilaan oli estetty.¹⁵

VTT Päivi Bergin ja PsT Maria Kokkosen (2020) tutkimus *Et olis sekaryhmät, unisex-pukuhuone ja et opettajia olis jotenkin perehdytetty asiaan - Sateenkaarinuoret, koululiikunta ja liikuntaharrastukset* erittelee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten kokemaa syrjintää koululiikunnassa ja liikuntaharrastuksissa. Pukuhuoneiden sukupuolittuminen näyttäytyy ahdistavana etenkin transnuorille ja kytkeytyy sukupuolidysforian kokemukseen. Erityisen hankalana Bergin ja Kokkosen tutkimukseen vastanneet kokivat uimahallissa käymisen.¹⁶

Sukupuolitunnukset pukeutumis- ja WC-tilojen ovissa voidaan nähdä tilan omistajan määräyksinä tilan käyttäjälle. Trasek ry:n asiantuntijan mukaan sukupuolivähemmistöön kuuluva asiakas voi olla epävarma siitä, mitä tiloja hänen on tarkoitus käyttää. Henkilökunta saattaa ohjeistaa asiakkaan valitsemaan hänen juridisen sukupuolensa mukaisen intiimitilan, joka ei kuitenkaan välttämättä vastaa lainkaan hänen sukupuoli-identiteettiään tai anatomiaansa. Toisaalta kynnyks pyytää henkilökunnalta neuvoa tai apua voi olla korkea, jos ei voi luottaa henkilökunnan osaavan suhtautua asiaan sen vaatimalla hienotunteisuudella. Trasek ry:n asiantuntijan mukaan monet sukupuolivähemmistöön kuuluvat lähtökohtaisesti eivät käytä liikuntapalveluja juuri lainkaan välttyäkseen häirinnältä ja kiusallisilta tilanteilta.¹⁷

Monet sukupuolivähemmistöön kuuluvat eivät tunne kumpaakaan yleisesti tunnistettua sukupuolta omakseen. Tällaisille ihmisille soveltuvia intiimitiloja ei ole tarjolla lainkaan, jos kaikki tilat ovat sukupuolitunnusin merkittyjä. Toisaalta kaikki eivät välttämättä tarvitse tai halua käyttää sukupuolineutraaleja intiimitiloja. Esimerkiksi miehiksi tai naisiksi identifioituvat trans- ja intersukupuoliset voivat haluta pukuhuoneisiin vain näköesteitä, kuten suihkuverhoja tai sermejä. Tarve yksityisyydelle pukeutumistilanteessa voi kestää joitain vuosia esimerkiksi sukupuolenkorjausprosessin ajan. Kaikki transsukupuoliset ihmiset eivät kuitenkaan käy läpi kaikkia

---

¹⁵ Kokkonen 2012, 36.

¹⁶ Berg & Kokkonen 2020, 51–52.

¹⁷ Valojää, 13.11.2020.

sukupuolenkorjausprosessin vaiheita, ja tällöin tarve yksityisyydelle pukeutumis- ja peseytymis-tilanteessa on jatkuva.

Erityisesti uimahallissa käyminen voi tuntua sukupuolivähemmistöön kuuluville ihmisille ahdistavalta. Altaassa uiminen edellyttää hygieniasyistä peseytymistä, minkä vuoksi asiakas ei voi välttää sukupuolijaoteltujen pukuhuoneiden käyttöä. Peseytymistiloissa ja saunassa tulee pääsääntöisesti olla alasti. Sukupuolivähemmistöön kuuluvat voivat kuitenkin kiinnittää uima-asuunsa käyttöoikeusmerkin, joka oikeuttaa heidät pitämään yllä uima-asua pesutiloissa ja saunassa.

Käyttöoikeusmerkin tarkoituksesta kertova tiedote

4. Liikunta- ja ulkoilupaikkojen tilakartoitus

Tilakartoitukseen on sisällytetty kaupungin liikuntapalvelukokonaisuuden ylläpitämät liikunta- ja ulkoilupaikat, joissa on pukeutumis-, peseytymis- ja/tai WC-tiloja. Perusteellisimmin tiedot on kerätty uima- ja sisäliikuntahalleista sekä maauimaloista ja kuntosaleista, koska niiden pukuhuoneita ja suihkutiloja käytetään aktiivisemmin kuin ulkoliikuntapaikkojen pukuhuoneita. Tilakartoituksen tiedot perustuvat sekä omiin havaintoihini sekä liikuntapaikkojen esihenkilöiden ja liikuntapaikanhoitajien antamiin tietoihin. Intiimitilojen tiedot on kerätty taulukoihin 1–7. Lisäksi taulukossa 8 on eritelty liikuntapaikkojen vuosien 2017–2020 rakennushankkeiden ja –suunnitelmien intiimitilojen tiedot.

Liikuntatilojen pukuhuoneet on merkitty joko kaksinapaisesti sukupuolen mukaan tai esimerkiksi järjestysluvun tai kirjaimin. Numeroidut ryhmäpukuhuoneet eivät yleensä ole oviopasteidensa puolesta sukupuolittavia, vaan ne ovat liikuntaryhmien, kuten joukkueiden käytössä. Monessa liikuntapaistossa on vapaiden vuorojen aikana auki vain yksi ryhmäpukuhuone kaikkien asiakkaiden käyttöön, sukupuolesta riippumatta. Joissain liikuntapaikoissa on lisäksi erillisiä esteettömiä pukuhuoneita liikuntarajoitteisille asiakkaille.

Joidenkin sisäliikuntapaikkojen pukuhuoneissa on erikseen rajattuja, esimerkiksi ryhmille tai liikuntarajoitteisille asiakkaille tarkoitettuja pukutiloja. Ne tarjoavat yksityisyyttä pukeutumistilanteessa. Selvitystä tehdessä huomioitiin myös, onko sisäliikuntapaikkojen pukuhuoneiden suihkutiloissa yksityisyyttä tuovia näköesteitä. Sisäliikuntahallien ja kuntosalien

tilakartoitukseen on myös merkitty pukuhuoneiden ulkopuolelle sijaitsevat säilytyslokerot, joihin asiakkaat voivat jättää tavaransa talteen liikunnan ajaksi käymättä pukuhuoneiden sisällä. Uimahallien ja maauimaloiden kohdalla on lisäksi huomioitu mahdollinen tiedote käyttöoikeusmerkistä.

Liikunta- ja ulkoiluapaikkojen yleiset esteettömät WC:t ovat useimmiten sukupuolineutraaleja, mutta muut yleisö-WC:t ovat yleensä sukupuolen mukaan jaoteltuja. Tässä selvityksessä on huomioitu myös erikseen sukupuolittavat WC:t, jotka voitaisiin oviopasteita vaihtamalla muuttaa sukupuolineutraaliksi. Yleensä kyseessä on yhden hengen WC-kopit tai pisuaarittomat parin WC-kopin tilat. Pukuhuoneiden sisällä sijaitsevia WC-tiloja ei ole eritelty selvityksessä. Vaikka tällaisten WC-tilojen ovissa ei pääsääntöisesti olekaan sukupuolittavia tunnuksia, ei niiden voida ajatella olevan sukupuolineutraaleja, jos ne sijaitsevat kaksinapaisen sukupuolen mukaan käytetyissä pukuhuoneissa.

Kartoitusta tehdessä selvitettiin, mihin pukuhuonetiloihin liikuntapaikkojen henkilökunta ohjaa sukupuolivähemmistöihin kuuluvat asiakkaat. Vain harvat liikuntapaikanhoitajat olivat kohdanneet tällaisia tilanteita. He kertoivat sallivansa kaikkien asiakkaiden käyttää valitsemaansa pukuhuonetta. Osa henkilökunnan edustajista kertoi, että he todennäköisesti avaisivat sukupuolivähemmistöön kuuluville asiakkaille vapaana olevia yksityisiä ryhmäpukuhuoneita tätä tiedusteltaessa. Yksi liikuntapaikanhoitaja kertoi sukupuolivähemmistöön kuuluvien asiakkaiden käyttävän sukupuolineutraalia ja esteetöntä WC:tä vaatteiden vaihtoon. Yksikään haastatteleman liikuntapaikanhoitaja ei kertonut havainneensa muiden asiakkaiden epäasiallista käytöstä sukupuolivähemmistöjä kohtaan tai kohdanneensa tilannetta, jossa vähemmistöasiakas kysyisi neuvoa pukuhuoneen suhteen. Keskusteluissa kävi toisaalta myös ilmi, että sukupuolen moninaisuus ilmiönä ja siihen liittyvä termistö ovat monelle henkilökunnan jäsenelle vieraita. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että osa liikuntapaikanhoitajista sukupuolitti vähemmistöasiakkaita virheellisesti.

4.1 Uimahallit ja maauimalat

Helsingin kaupungin liikuntapalvelut hallinnoivat Itäkeskuksen, Jakomäen, Pirkkolan ja Yrjönkadun uimahalleja. Yrjönkadun uimahallissa on erilliset miesten ja naisten uintivuorot, joilla noudatetaan asiakkaiden juridista sukupuolta. Uimahallien lisäksi kaupunki hallinnoi kahta maauimalaa, Uimastadionia ja Kumpulan maauimalaa. Itäkeskuksen, Jakomäen ja Pirkkolan uimahalleissa ja

Uimastadionilla on lisäksi kuntosali. Uimahallien ja maa-uimaloiden pukuhuoneiden tiedot on kirjattu taulukkoon 1 ja WC-tilojen tiedot taulukkoon 2.

Taulukko 1. Uimahallien ja maa-uimaloiden pukuhuoneet

Liikuntapaikka	Alueyksikkö	Puku-huoneet	Yksityinen tila pukuhuoneen sisällä	Näköesteitä suihkutiloissa	Tiedote käyttöoikeusmerkistä esillä	Erillinen sukupuolineutr. tai esteetön pukuhuone
Itäkeskuksen uimahalli	Itäinen	m/n*	kyllä	ei	kyllä	1
Jakomäen uimahalli	Itäinen	m/n	kyllä	ei	kyllä	ei
Kumpulan maa-uimala	Läntinen	m/n	kyllä	ei	ei tietoa	ei
Pirkkolan uimahalli	Pohjoinen	m/n	ei	ei	kyllä	1
Uimastadion	Läntinen	m/n	kyllä	ei	vain naisten puolella	ei
Yrjönkadun uimahalli	Läntinen	m/n	kyllä	ei	kyllä	ei

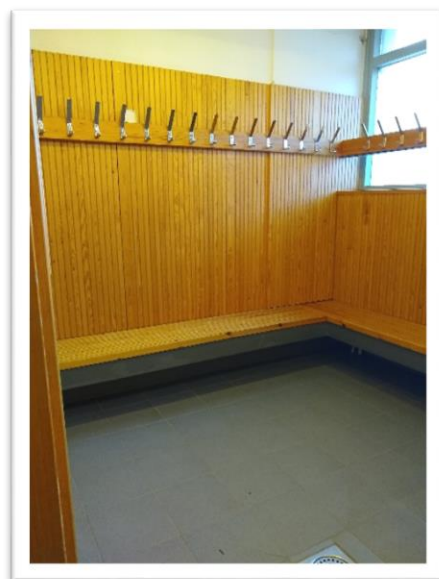
*m/n = sukupuolijaotellut miesten ja naisten pukuhuoneet

Itäkeskuksen uimahallin unisex-pukuhuoneen oviopasteet.

Taulukko 1 osoittaa, että kaikkien uimahallien ja maa-uimaloiden pukuhuoneet ovat binäärisesti jaettu miesten ja naisten tiloihin. Ainoastaan Itäkeskuksen uimahallissa on naisten ja miesten pukuhuoneiden lisäksi sukupuolineutraali pukuhuone, jossa on seitsemän erikseen rajattua pukeutumis- ja peseytymistilaa sekä yksi WC-koppi. Sukupuoli-vähemmistöihin kuuluvat asiakkaat on toivotettu tervetulleeksi muiden ryhmien ohella käyttämään unisex-pukuhuonetta, jonka avaimen saa kassalta pyydettäessä. Pirkkolan uimahallissa on erillinen esteetön pukuhuone, mutta se on tarkoitettu liikuntarajoitteisille asiakkaille. Pukuhuoneessa on sauna, WC ja kolme avointa suihkupaikkaa. Sen saa varata itselleen ja avustajilleen etukäteen soittamalla toimipisteeseen. Tila on yleensä käytössä päivittäin muutaman tunnin.

Pirkkolan uimahallia lukuun ottamatta kaikissa vesiliikuntakohteissa on pukuhuoneissa erikseen rajattuja yksityisiä pukeutumistiloja (Taulukko 1). Jakomäen uimahallin liikuntarajoitteisille tarkoitettu tila on kaikkien käytettävissä. Uimastadionin ja Kumpulan maauimalan yksityisiä pukutiloja osoitetaan esimerkiksi kouluryhmille. Itäkeskuksen uimahallin yksityinen tila on rajattu verholla. Yrjönkadun uimahallissa on mahdollista vaihtaa vaatteet erillisessä pukukopissa, mutta niiden käyttö on maksullista. Yhdenkään uimahallin tai maauimalan suihkutilassa ei ole täydellistä yksityisyyttä tuovaa näköestettä. Jakomäessä suihkupaikkojen väliin asennetaan verhot kerran viikossa naisten uintivuoron aikaan, koska vuorolle osallistuneet musliminaiset olivat toivoneet yksityisyyttä peseytymistilanteessa. Itäkeskuksen, Jakomäen, Pirkkolan ja Yrjönkadun uimahalleissa on sekä naisten että miesten pukuhuoneiden suihkutiloissa esillä tiedote käyttöoikeus-merkistä. Uimastadionilla tiedote on näkyvillä vain naisten puolella.

Uimastadionin erikseen rajattu pukutila pukuhuoneen sisällä.

Taulukko 2. Uimahallien ja maauimaloiden WC-tilat.

Liikuntapaikka	Alueyksikkö	Sukupuolineutr. esteetön WC	Muu sukupuolineutr. WC	Sukupuolittava WC muutettavissa sukupuolineutr.
Itäkeskuksen uimahalli	Itäinen	2	ei	ei
Jakomäen uimahalli	Itäinen	1	ei	ei
Kumpulan maauimala	Läntinen	(1)	ei	ei
Pirkkolan uimahalli	Pohjoinen	1	ei	2
Uimastadion	Läntinen	ei	2	4
Yrjönkadun uimahalli	Läntinen	1	4	ei

Kaikissa vesiliikuntapaikoissa on vähintään yksi sukupuolineutraali WC (Taulukko 2). Kumpulan sukupuolineutraali ja esteetön WC on tosin yleensä lukittu ja käytettävissä vain henkilökunnalta pyydettyäessä. Pirkkolan uimahallissa ja Uimastadionilla on lisäksi yhden hengen WC-koppeja, jotka on muutettavissa sukupuolineutraaliksi. Naisten ja miesten erillisten uintivuorojen vuoksi Yrjönkadun uimahallin kaikkien viiden WC-tilan tunnukset ovat sukupuolineutraaleja.

4.2 Muut sisäliikuntapaikat

Liikuntapalvelut hallinnoi uimahallien lisäksi 15 sisäliikuntapaikkaa, mukaan lukien esimerkiksi palloiluhalleja, monitoimihalleja ja kuntosaleja. Joidenkin sisäliikuntahallien yhteydessä on myös liikuntapuistoja. Sisäliikuntapaikkojen pukeutumis- ja WC-tilat on eritelty taulukoissa 3 ja 4.

Taulukko 3. Sisäliikuntapaikkojen pukuhuonetilat.

Liikuntapaikka	Alueyksikkö	Puku-huoneet	Yksityinen tila puku-huoneen sisällä	Suihku-tiloissa näköesteitä	Erillinen sukupuolineutr. tai esteetön pukuhuone	Lokerot puku-huoneen ulkopuolella
Herttoniemenrannan liikuntahalli ja -puisto	Itäinen	ryhmä	ei	ei	ei	ei
Kampin liikuntakeskus	Läntinen	m/n	ei	ei	ei	kyllä
Katajanokan liikuntahalli	Läntinen	ryhmä	ei	ei	ei	ei
Kivikon hiihtohalli	Lähiliikunta-yksikkö	m/n	ei	ei	ei	kyllä
Kontulan kuntokellari	Itäinen	m/n + 1 ryhmä	ei	ei	ei	kyllä
Latokartanon liikuntahalli ja -puisto	Itäinen	ryhmä	ei	ei	ei	ei
Latokartanon liikuntahallin kuntosali	Itäinen	m/n	ei	ei	ei	ei
Liikuntamyly	Itäinen	m/n	ei	ei	ei	kyllä
Maunulan liikuntahalli	Pohjoinen	m/n	ei	ei	2	kyllä
Myllypuron pallomyly	Itäinen	m/n	ei	ei	ei	kyllä
Oulunkylän jäähalli	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	ei	ei
Pirkkolan palloiluhalli	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	1*	kyllä
Puistolan liikuntahalli ja -puisto	Pohjoinen	m/n + ryhmä	ei	ei	ei	ei
Ruskeasuon liikuntahalli ja -puisto	Läntinen	m/n + ryhmä	ei	ei	ei	kyllä
Talin jalkapallohalli	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	ei	ei
Töölön kisahalli	Läntinen	m/n + ryhmä	ei	ei	ei	kyllä
Töölön kisahallin uusi kuntosali	Läntinen	m/n	ei	ei	ei	kyllä

*Palloiluhalli sijaitsee uimahallin yhteydessä ja erillinen esteetön pukuhuone sekä uimahallin että palloiluhallin asiakkaiden käytettävissä.

Taulukosta 3 käy ilmi, että sisäliikuntapaikoissa on sekä sukupuolen mukaan jaoteltuja että ryhmäkäyttöön tarkoitettuja pukuhuoneita. Minkään sisäliikuntapaikan pukuhuoneessa ei ole yksityistä pukeutumis- tai peseytymistilaa. Maunulan liikuntahallissa ja Pirkkolan palloiluhallissa on lisäksi erilliset sukupuolineutraalit ja esteettömät pukuhuoneet. Maunulan liikuntahallin kaksi erillistä esteetöntä pukuhuonetta ovat liikuntarajoitteisten asiakkaiden lisäksi joskus esimerkiksi koululaisryhmien käytössä. Pukuhuoneissa on säilytyslokeroita, WC ja muutama suihkupaikka. Pirkkolan palloiluhallin esteetön pukuhuone on myös uimahallin asiakkaiden käytössä (kts. taulukko 1). Suurimmassa osassa sisäliikuntapaikoista on pukuhuoneiden ulkopuoliset lokerot, joihin asiakkaat voivat jättää tavaransa liikuntasuorituksen ajaksi.

Taulukko 4. Sisäliikuntahallien WC-tilat.

Liikuntapaikka	Alueyksikkö	Sukupuolineutr. esteetön WC	Muu sukupuolineutr. WC	Sukupuolittava WC muutettavissa sukupuolineutr.
Herttoniemenrannan liikuntahalli ja -puisto	Itäinen	1	2	ei
Kampin liikuntakeskus	Läntinen	ei	ei	2
Katajanokan liikuntahalli	Läntinen	1	ei	ei
Kivikon hiihtohalli ja liikuntapuisto	Lähiliikuntayksikkö	1	ei	ei
Kontulan kuntokellari	Itäinen	1	ei	ei
Latokartanon liikuntahalli ja -puisto	Itäinen	1	ei	ei
Latokartanon liikuntahallin kuntosali	Itäinen	1	ei	2
Liikuntamyly	Itäinen	1	ei	2
Maunulan liikuntahalli	Pohjoinen	2	ei	2x2
Myllypuron pallomyly	Itäinen	1	1	ei
Oulunkylän jäähalli	Pohjoinen	ei	ei	ei
Pirkkolan palloiluhalli	Pohjoinen	ei	ei	2x2
Puistolan liikuntahalli ja -puisto	Pohjoinen	ei	1	2
Ruskeasuon liikuntahalli ja -puisto	Läntinen	ei	(2, maneesi)	ei
Talin jalkapallohalli	Pohjoinen	1	ei	ei
Töölön kisahalli	Läntinen	3	ei	ei
Töölön kisahallin uusi kuntosali	Läntinen	1	ei	ei

Taulukko 4 osoittaa, että kaikissa sisäliikuntapaikoissa, pois lukien Pirkkolan palloiluhalli, Oulunkylän jäähalli ja Kampin liikuntakeskus, on vähintään yksi sukupuolineutraali WC. Valtaosassa ne ovat opasteiden mukaan tarkoitettu ensi sijaisesti liikuntarajoitteisille asiakkaille. Vain Myllypuron palloiluhallissa, Ruskeasuon maneesissa sekä Puistolän ja Herttoniemenrannan liikuntahalleissa on esteettömien WC-tilojen lisäksi tavallisia sukupuolineutraaleja WC-koppeja. Vähintään kuudessa sisäliikuntapaikassa on WC-tiloja, jotka voitaisiin muuttaa sukupuolineutraaleiksi.

Liikuntamyllyn sukupuolittavat yhden henget WC-kopit.

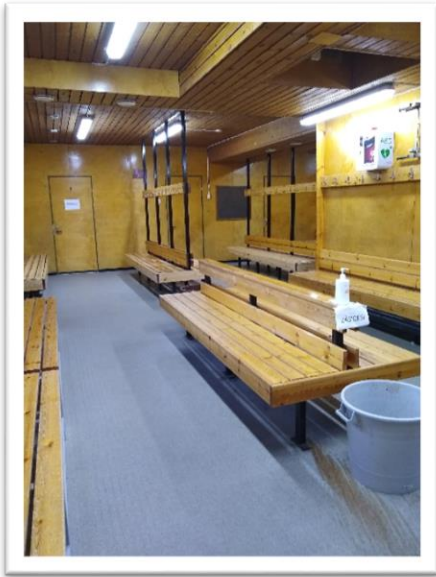
4.3 Ulkoliikuntapaikat

Helsingin kaupungin hallinnoimat ulkoliikuntapaikat jakautuvat 29 liikuntapuistoon ja kahdeksaan urheilukenttään. Osa liikuntapuistoista sijaitsee liikuntahallien yhteydessä ja niiden intiimitilat on eritelty jo taulukoissa 2 ja 3. Loput 23 liikuntapuistoa, joissa on oma huoltorakennuksensa, on esitelty taulukossa 5. Urheilukenttien pukuhuoneet ja WC-tilat taas on lueteltu taulukossa 6.

Taulukko 5. Liikuntapuistojen pukuhuoneet ja WC-tilat.

Liikuntapaikka	Alue-yksikkö	Puku-huoneet	Erillinen sukupuoli-neutr. tai esteetön pukuhuone	Sukupuoli-neutr. esteetön WC	Muu sukupuoli-neutr. WC	Sukupuolittava WC muutettavissa sukupuolineutr.
Ala-Malmin liikuntapuisto	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	ei	ei
Herttoniemen liikuntapuisto	Itäinen	ryhmä	ei	ei	ei	2
Jakomäen liikuntapuisto	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	ei	ei
Jätkäsaaren liikuntapuisto	Läntinen	ryhmä	ei	1	ei	2x2
Kannelmäen liikuntapuisto	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	ei	2
Kontulan liikuntapuisto	Itäinen	ryhmä	ei	1	ei	ei
Kurkimäen liikuntapuisto	Itäinen	ryhmä	ei	1	1	ei
Käpylän liikuntapuisto	Läntinen	ryhmä	ei	1	ei	2
Laajasalon liikuntapuisto	Itäinen	ryhmä	ei	ei	ei	ei
Lassilan liikuntapuisto	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	2	ei
Lauttasaaren liikuntapuisto	Läntinen	ryhmä	ei	ei	2	ei
Meilahden liikuntapuisto	Läntinen	1 ryhmä	ei	ei	ei	ei
Mustikkamaan liikuntapuisto	Itäinen	ryhmä	ei	ei	ei	2
Myllypuron liikuntapuisto	Itäinen	ryhmä	ei	1	ei	2
Oulunkylän liikuntapuisto	Pohjoinen	ryhmä	ei	1	ei	2
Pirkkolan liikuntapuisto	Pohjoinen	m/n + ryhmä	ei	ei	ei	ei
Pukimäen liikuntapuisto	Pohjoinen	ryhmä	ei	1	ei	ei
Roihuvuoren liikuntapuisto	Itäinen	ryhmä	ei	ei	ei	2
Siltämäen liikuntapuisto	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	ei	2
Talin liikuntapuisto*	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	1	ei
Tapulikaupungin liikuntapuisto	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	ei	2
Vesalan liikuntapuisto	Itäinen	ryhmä	ei	ei	2	ei
Vuosaaren liikuntapuisto	Itäinen	ryhmä	ei	1	ei	ei

*kts. myös Talin liikuntapuiston yhteydessä sijaitseva Talin jalkapallohalli taulukossa 3 ja 4

Roihuvuoren liikuntapuiston huoltorakennuksessa on kolikkovuorojen aikana auki vain yksi pukuhuone kaikkien sukupuolten käyttöön.

Taulukko 5 osoittaa, että ainoastaan Pirkkolan liikuntapuistossa on myös sukupuolen mukaan jaoteltuja pukuhuoneita. Muiden liikuntapuistojen kaikki pukuhuoneet ovat ryhmäpukuhuoneita. Liikuntapuistoissa ei ole erillisiä esteettömiä pukutiloja. Liikuntapuistojen huoltorakennuksissa on tosin yleisövuorojen aikana auki usein vain yksi pukuhuone kaikkien sukupuolten käyttöön, eli ne ovat tosiasiallisesti sukupuolineutraalissa käytössä.

Yhteensä 12 liikuntapuistossa on esteetön tai tavallinen WC, joka on sukupuolineutraali. Näiden lisäksi kymmenessä liikuntapuistossa on muita WC-tiloja, jotka voidaan sukupuolitunnukset poistamalla muuttaa kaikki sukupuolet huomioiviksi.

Taulukko 5. Urheilukenttien intiimitilat.

Liikuntapaikka	Alueyksikkö	Pukutilat	Erillinen sukupuolineutr. tai esteetön pukuhuone	Sukupuoli-esteetön WC	Muu sukupuoli-esteetön WC	Sukupuolitettava WC muutettavissa sukupuolineutr.
Brahenkenttä	Läntinen	ryhmä	ei	1	ei	4
Eläintarhan urheilukenttä	Läntinen	m/n	ei	ei	ei	ei
Heteniitynkenttä	Itäinen	1 ryhmä	ei	bajamajat	2 + bajamajat	ei
Munkkiniemenkenttä	Pohjoinen	1 ryhmä	ei	ei	1	ei
Pitäjänmäen urheilukenttä	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	ei	2
Puotilankenttä	Itäinen	ryhmä	ei	1	ei	2
Töölön pallokenttä	Läntinen	ryhmä	ei	1	ei	ei
Velodromi	Läntinen	m/n	ei	ei	ei	ei

Ainoastaan Velodromissa ja Eläintarhan urheilukentällä on binäärisesti merkittyjä pukuhuoneita (taulukko 6). Heteniityn- ja Munkkiniemenkentällä on yleisökäytössä vain yksi pukuhuone kaikille sukupuolille. Erillisiä esteettömiä pukuhuoneita ei ole yhdelläkään liikuntakentällä. Viidellä liikuntakentällä on vähintään yksi sukupuolineutraali WC. Heteniitynkentällä on huoltorakennuksen

WC-koppien lisäksi kesäisin asiakaskäytössä yksi esteetön ja muutama tavallinen bajamaja. Kolmella liikuntakentällä on sukupuolittavia WC:itä, jotka voidaan muuttaa sukupuolineutraaliksi.

4.4 Ulkoilupaikat

Kaupungin hallinnassa on 24 uimarantaa, joilla on pukuhuoneita ja/tai WC-tiloja, sekä yksi leirintäalue Rastilassa. Rantojen ja leirintäalueen intiimitilat on eritelty taulukossa 7.

Taulukko 7. Uimarantojen ja Rastilan leirintäalueen intiimitilat.

Ulkoilupaikka	Yksikkö	Pukeutumis- tai suihkutilat	Sukupuoli- neutr. tai esteetön pukuhuone	Sukupuoli- neutr. esteetön WC	Muu sukupuoli- neutr. WC	Sukupuolittava WC muutettavissa sukupuolineutr.
Aurinkolahden uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat, vihreä yleisö-WC	ei
Furuvin uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei
Hevossalmen uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei
Hietarannan uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	ei	ei	bajamajat, vihreä yleisö-WC	ei
Ison Kallahden uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei
Kallahdenniemen uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	ei	ei	bajamajat	2
Kivinokan uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	ei	2 (kuivakäymälät)
Laajasalon uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	ei	ei	ei	2
Lauttasaaren uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei
Luukinjärven uimaranta (Espoo)	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei
Marjaniemen uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	ei	ei	bajamajat	ei
Munkkiniemen uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	ei	ei	bajamajat	ei
Mustikkamaan uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	ei	ei	ei	ei

Ulkoilupaikka	Yksikkö	Pukeutumis- tai suihkutilat	Sukupuoli- neutr. tai esteetön pukuhuone	Sukupuoli- neutr. esteetön WC	Muu sukupuoli- neutr. WC	Sukupuolittava WC muutettavissa sukupuolineutr.
Pakilan uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei
Pihlajasaaren uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	ei	ei
Pikkukosken uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	ei	ei	bajamajat	ei
Porvariskunin- kaanpuiston uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei
Puotilan uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei
Rastilan leirintäalue	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	1	1	ei	ei
Rastilan uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei
Seurasaaren uimala	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	ei	ei	ei	ei
Suomenlinnan uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	ei	ei
Tapaninvainion uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei
Tuorinniemen uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	ei	ei	ei	ei
Uunisaaren uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	m/n	ei	ei	ei	ei
Veijarivuoren uimaranta	Lähiliikunta- yksikkö	ei	ei	ei	bajamajat	ei

Kuten taulukosta 7 on nähtävissä, vain yhdeksällä uimarannalla on pukuhuoneita, jotka ovat sukupuolen mukaan jaoteltuja. Muutoin rannoilla voi olla esimerkiksi pukusuojia. Yhdelläkään rannalla ei ole erillistä sukupuolineutraalia pukuhuonetta eikä esteetöntä WC-koppia. Rannoilla on kesäisin asiakaskäytössä bajamajoja, jotka ovat pääsääntöisesti sukupuolineutraaleja. Näiden lisäksi muutamien rannan yhteydessä on vihreitä yleisö-WC:itä. Valtaosassa ulkoilupaikoista ei ole WC-tiloja, jotka olisivat ovitunnuksia vaihtamalla muutettavissa sukupuolineutraaliksi.

Rastilan leirintäalueella on neljä huoltorakennusta, joissa on sukupuolen mukaan jaoteltuja intiimitiloja. Leirintäalueella on erikseen esteetön suihkutila ja yhden hengen WC, jotka ovat tarkoitettu liikuntarajoitteisille asiakkaille ja vauvaperheille. Esteettömien tilojen ovet saa auki siihen tarkoitettulla avainkortilla.

4.5 Rakennushankkeet ja -suunnitelmat 2017 – 2020

Valtuutettu Vuorjoen aloitteen (aloite sukupuolineutraalien WC-tilojen järjestämisestä kaupungin tiloihin, 16.11.2016) hyväksymisen jälkeen on rakennettu vain yksi uusi liikuntapaikka, Jätkäsaaren liikuntapuisto ajalla 1/2018–10/2019. Tämän lisäksi Jakomäen liikuntapuiston vanha huoltorakennus purettiin ja pukuhuonetilat siirrettiin Jakomäen sydän -palvelurakennukseen. Pirkkolan korvaava jäähalli on kirjoitushetkellä rakennusvaiheessa ja Bunkkerin uimahalli taas hankesuunnittelu- vaiheessa. Rakennusten pukuhuoneiden ja WC-tilojen tiedot on eritelty taulukossa 8.

Taulukko 8. Rakennushankkeiden ja -suunnitelmien 2017 – 2020 intiimitilat.

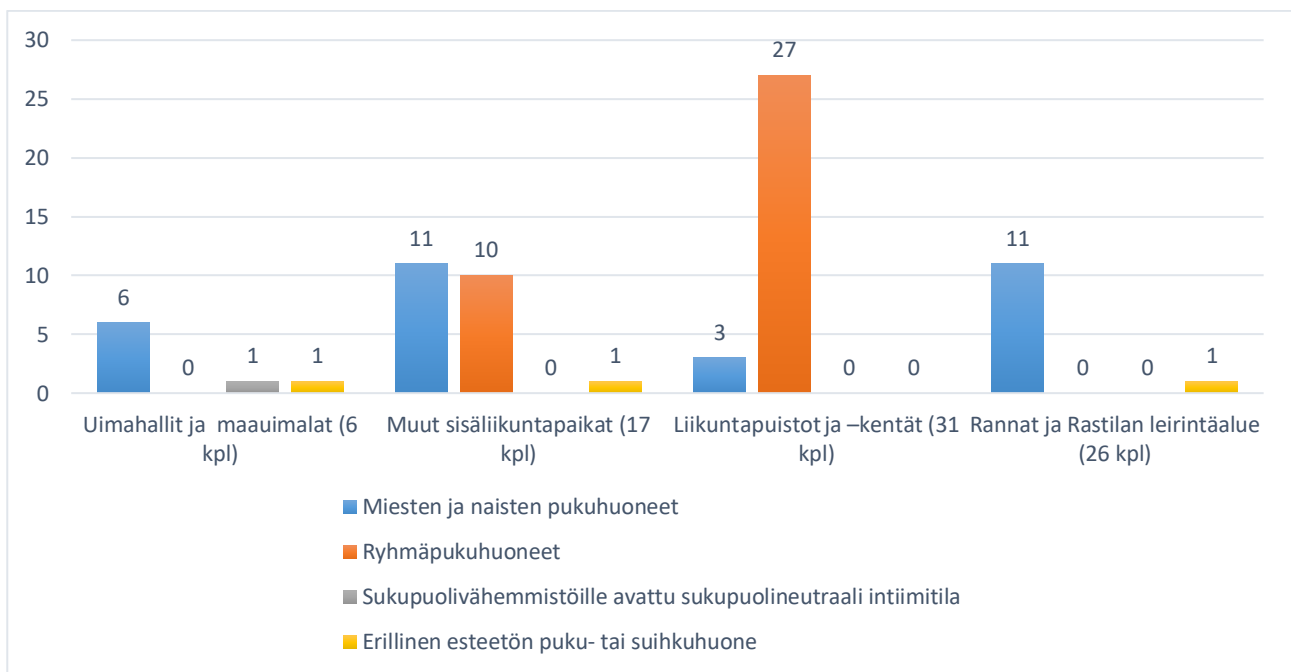
Liikuntapaikka	Alueyksikkö	Pukutilat	Sukupuoli- neutr. tai esteetön pukuhuone	Sukupuolineutr. esteetön WC	Muu sukupuolineutr. WC	Sukupuolittava WC muutettavissa sukupuolineutr.
Jakomäen liikuntapuisto	Pohjoinen	ryhmä	ei	ei	ei	ei
Jätkäsaaren liikuntapuisto	Läntinen	ryhmä	ei	1	ei	(2x2)
Pirkkolan jäähalli	Pohjoinen	ryhmä	ei	1 (unisex- WC:ssä)	1x6	ei
Jätkäsaaren Bunkkeri	Läntinen	m/n	2	1	2 (sukupuoli- neutraaleissa pukuhuoneissa)	ei

Jätkäsaaren liikuntapuistossa on ryhmäpukuhuoneet ja yksi sukupuolineutraali ja esteetön WC. Muut WC-tilat ovat sukupuolittavia. Jakomäen liikuntapuiston kaikki WC:t ovat ryhmäpukuhuoneiden sisällä, joten erillisiä sukupuolineutraaleja WC-koppeja ei varsinaisesti ole. Pirkkolan korvaavan jäähallin pukuhuoneet ovat ryhmäpukuhuoneita. Jäähallissa on yksi usean kopin unisex-WC, jossa on kuusi tavallista WC-koppia ja yksi esteetön WC. Jätkäsaaren bunkkerin liikuntatilojen suunnitelmissa on myös otettu sukupuolivähemmistöt huomioon. Uimahalliin on tulossa kaksi erillistä sukupuolineutraalia pukuhuonetta, joiden yhteydessä on WC:t ja suihkut. Tämän lisäksi Itäkeskuksen uimahallin naisten ja miesten pukuhuoneisiin on suunnitteilla tilamuutoksia, jotka tarjoaisivat lisää yksityisyyttä pukeutumis- ja peseytymistilanteessa.

5. Yhteenveto

Tässä selvityksessä kartoitettiin Helsingin kaupungin liikunta- ja ulkoilupaikkojen intiimitilat sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta. Yhteensä tarkastelun kohteeksi rajautui 54 liikunta- ja 26 ulkoilupaikkaa. Vedän yhteen kaavioissa 1–3 ja taulukossa 9 tilakartoituksen keskeisiä havaintoja.

Kaavio 1. Liikunta- ja ulkoilupaikkojen pukuhuonetilat.

Kaaviosta 1 on nähtävissä, että Helsingin kaupungin liikunta- ja ulkoilupaikkojen pukuhuoneet eivät nykyisellään juurikaan vastaa sukupuolivähemmistöjen tarpeisiin. Ainoastaan yhdessä liikuntakohteessa, Itäkeskuksen uimahallissa, on sukupuolineutraali pukuhuone, joka on sukupuolivähemmistöjen käytettävissä. Aikaisemmin vauvaperheiden käytössä ollut tila muutettiin unisex-pukuhuoneeksi syyskuussa 2018. Muissa kaupungin liikuntapaikoissa ei ole vastaavan kaltaisia perhepukuhuoneita.

Pirkkolan uima-/palloiluhallissa, Maunulan liikuntahallissa ja Rastilan leirintäalueella on erillisiä esteettömiä pukuhuoneita, mutta niitä osoitetaan vain liikuntaesteellisten asiakkaiden tai esimerkiksi lapsiryhmien käyttöön. Pirkkolan hallin esteetön pukutila on varattavissa etukäteen itselleen ja

avustajilleen, kun taas Maunulan kaksi esteetöntä pukuhuonetta on käytettävissä kassalta pyydettyä. Rastilan leirintäalueen esteettömän suihkun saa avattua sille tarkoitetulla avainkortilla.

Taulukko 9. Uimahallien, maauimaloiden ja muiden sisäliikuntapaikkojen pukuhuoneiden tiedot.

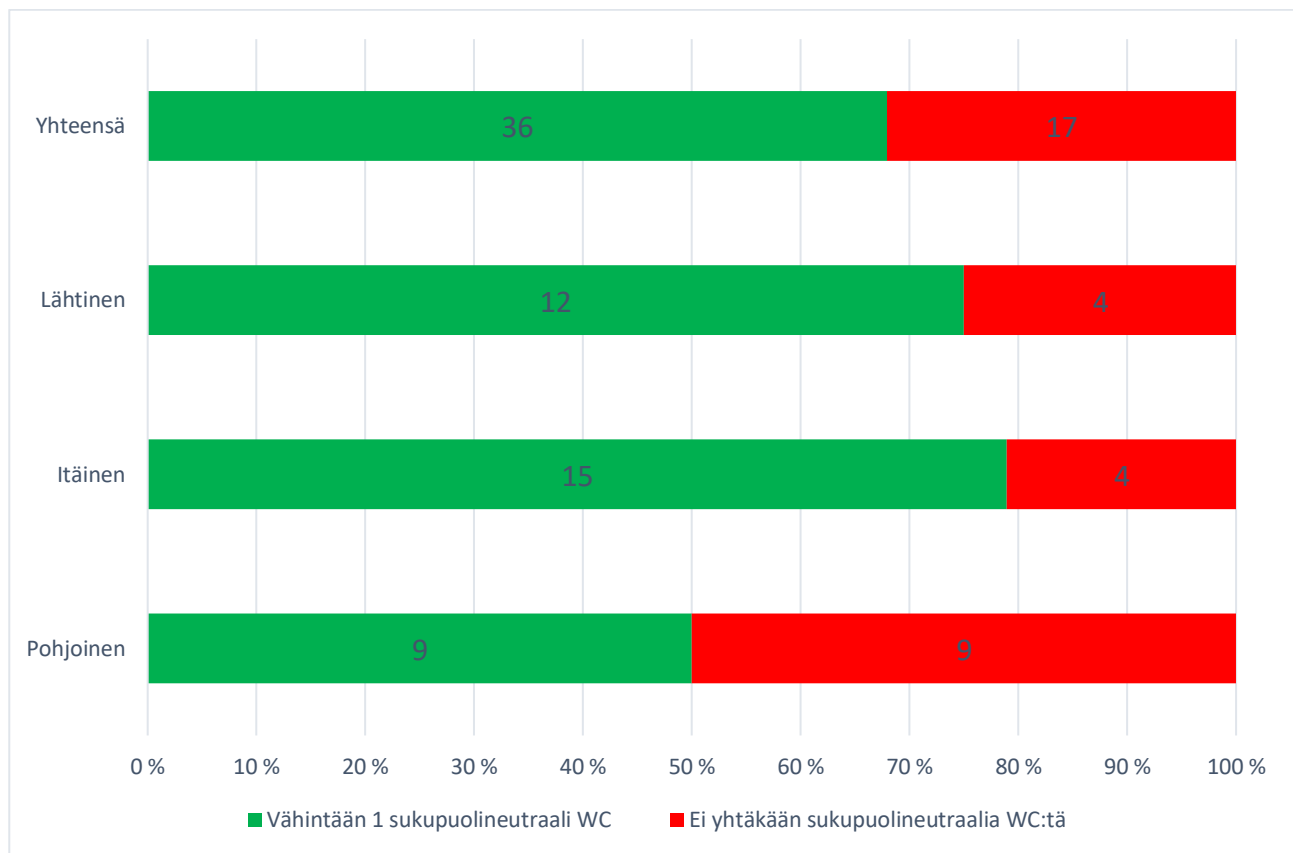
	Yksityinen tila naisten ja miesten pukuhuoneiden sisällä	Näköesteitä suihkutiloissa	Tiedote käyttöoikeusmerkistä esillä	Lokerot pukuhuoneiden ulkopuolella
Uimahallit ja maauimalat (6 kpl)	5/6	0/6	4/6	
Muut sisäliikuntapaikat (17 kpl)	0/17	0/17		10/17
Yhteensä (23 kpl)	5/23	0/23		

Selvityksessä otettiin huomioon uimahallien ja maauimaloiden sekä sisäliikuntapaikkojen osalta myös mahdollisuus intimitetin suojaan pukeutumis- tai peseytymistilanteessa (taulukko 9). Pirkkolan uimahallia lukuun ottamatta kaikkien uimahallien ja maauimaloiden pukuhuoneissa erikseen rajattuja yksityisiä pukeutumistiloja. Yrjönkadun uimahallissa tällaisten erillisten pukusuojien käyttö on tosin maksullista. Itäkeskuksen uimahallissa yksityinen tila on erotettu muusta pukuhuonetilasta verholla, kun taas Jakomäen uimahallin esteetön pukutila on suljettavissa liukuovella. Kumpulan maauimalassa ja Uimastadionilla on myös erikseen rajatut yksityiset pukutilat, mutta sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset eivät välttämättä koe saavansa käyttää niitä. Muiden sisäliikuntapaikkojen pukuhuoneissa ei ole erikseen rajattuja yksityisiä vaatteiden vaihtoon tarkoitettuja pukutiloja. Yhdenkään maauimalan tai uima- tai sisäliikuntahallin suihkutiloissa ei ole näköesteitä.

Käyttöoikeusmerkki oikeuttaa asiakkaan pitämään uima-asua päällään vesiliikuntapaikkojen peseytymis- ja saunatiloissa. Tiedote käyttöoikeusmerkin tarkoituksesta on esillä kaikkien uimahallien pukuhuonetiloissa (taulukko 9). Uimastadionilla tällainen tiedote on esillä vain naisten puolella. Yli puolessa sisäliikuntahalleista on säilytyslokeroita myös pukuhuoneiden ulkopuolella. Lokerot mahdollistavat sen, että sukupuolivähemmistöön kuuluva asiakas voi jättää tavaransa säilöön liikuntasuorituksen ajaksi käymättä sukupuolittavien pukuhuonetilojen sisällä.

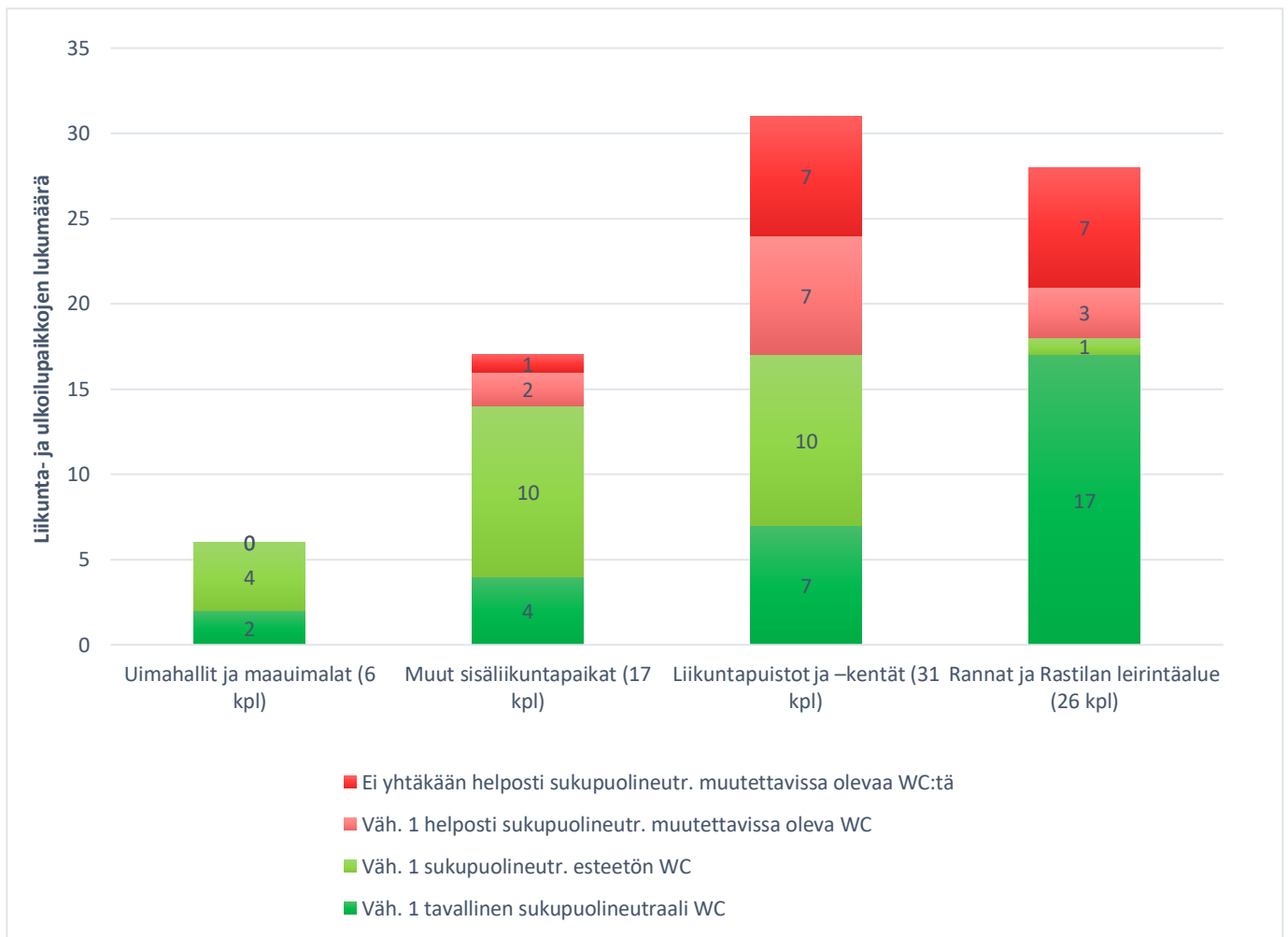
Kaavio 2. Liikuntapaikat eriteltynä alueyksiköittäin sen mukaan, onko niissä vähintään yksi sukupuolineutraali WC.

Kaavio 2 osoittaa, että lähes 70 % liikuntapaikoista on vähintään yksi sukupuolineutraali WC. On tosin otettava huomioon, että joidenkin liikuntapaikkojen ainoa sukupuolineutraali WC voi olla sijoitettu niin, että se on hankalasti löydettävissä sen sijaan, että se olisi vaikkapa liikuntapaikan aulatilassa. Lisäksi joidenkin liikuntapaikkojen käytäntöjen mukaan sukupuolineutraali esteetön WC saattaa olla käytettävissä vain pyydettyä henkilöä avaamaan sen.

Kun liikuntapaikat ryhmitellään alueyksiköittäin, niiden välillä on nähtävissä eroja sukupuolineutraalien WC-tilojen suhteen. Ainoastaan puolessa pohjoisen alueyksikön liikuntapaikoista on sukupuolineutraali WC, kun taas itäisen alueyksikön liikuntapaikkojen osalta vastaava osuus on jopa lähes 80 prosenttiyksikköä. Liikunta- ja ulkoilupaikkojen WC-tilat on eritelty vielä tarkemmin kaaviossa 3.

Kaavio 3. Liikunta- ja ulkoiluapaikkojen WC-tilat.

Kaavio 3 kuvaa liikunta- ja ulkoiluapaikkojen WC-tiloja. Yli puolessa kaikista liikunta- ja ulkoiluapaikoista on vähintään yksi sukupuolineutraali WC. Useassa liikuntapaikassa on kuitenkin vain yksi sukupuolineutraali WC, joka on opasteiden mukaan tarkoitettu ensi sijaisesti liikuntarajoitteisille asiakkaille (kuvattu vaalean vihreällä). Punainen kuvastaa kaikkia kohteita, joissa ei tällä hetkellä ole sukupuolineutraaleja WC-tiloja. Näistä kuitenkin yhteensä 12 liikunta- ja ulkoiluapaikassa on sellaisia WC-tiloja, jotka voitaisiin muuttaa sukupuolineutraaliksi helposti poistamalla ovien sukupuolittavat tunnuksset (vaalempi punainen). Kaiken kaikkiaan WC-koppeja tai muita pisuaarittomia WC-tiloja, jotka arvioni mukaan voitaisiin muuttaa sukupuolineutraaliksi poistamalla oven sukupuolitunnukset, on 48 kappaletta 22 eri liikunta- ja ulkoilukohteessa.

Vuosien 2017–2020 liikuntapaikkarakentamisessa on otettu sukupuolivähemmistöt huomioon siten, että Jakomäen liikuntapuistoa lukuun ottamatta kaikissa uusissa liikuntapaikoissa tai niiden suunnitelmissa on vähintään yksi sukupuolineutraali WC. Jakomäen liikuntapuiston asiakkaiden

käyttöön varatut WC-kopit on sijoitettu ryhmäpukuhuoneiden sisään. Tämän lisäksi Bunkkeriin on suunniteltu kaksi erillistä sukupuolineutraalia pukuhuonetta, joissa on WC:t ja suihkut. Toisaalta voisi olla tarpeen pohtia, riittääkö kaksi sukupuolineutraalia pukuhuonetta liikuntapaikassa, jonka arvioitu kävijämäärä on 400 000 vuodessa – lähes 100 000 enemmän kuin Itäkeskuksen uimahallin keskimääräinen kävijämäärä vuosina 2018–2019. Bunkkeriin sukupuolineutraaleihin pukuhuoneisiin mahtuu kerrallaan pukeutumaan ja peseytymään kaksi ihmistä, kun taas Itäkeskuksen unisex-pukuhuoneessa voi samanaikaisesti peseytyä jopa 7 henkilöä.

5.1 Toimenpidesuosituksat

Sukupuolivähemmistöihin luetaan kuuluvaksi laaja joukko erilaisia ihmisiä, joiden toiveet intiimitilojen suhteen eroavat. Monet transihmiset ja intersukupuoliset identifioituvat joko mieheksi tai naiseksi ja haluavat käyttää sukupuoli-identiteettinsä mukaista intiimitilaa. Näiden asiakkaiden tarpeisiin voidaan vastata sijoittamalla miesten ja naisten pukeutumis- ja peseytymistiloihin näköesteitä, kuten sermejä, väliseiniä ja suihkukaappeja tai -verhoja.¹⁸

Sukupuolivähemmistöjen lisäksi myös esimerkiksi nuoret, vammaiset tai uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvat asiakkaat saattavat hyötyä mahdollisuudesta vaihtaa vaatteet ja peseytyä suojassa muiden katseilta. Helsingin nuorisoasiainkeskus on selvittänyt vuonna 2015 helsinkiläisnuorten liikuntamahdollisuuksia ja liikunnan esteitä. Liikuntaharrastusten osalta eniten paitsioon jäävät esimerkiksi tytöt, ulkomaalaistaustaiset ja erityisesti ulkomaalaistaustaiset tytöt, sekä ylipainoiset ja motorisesti heikot nuoret¹⁹. Intimiteetin suojaa tarjoavien tilamuutosten kautta voitaisiin edistää kaikkien helsinkiläisten liikuntamahdollisuuksia.

Täysin sukupuolineutraalit intiimitilat sen sijaan voivat edistää etenkin esimerkiksi sukupuolettomien ja muunsukupuolisten ihmisten liikuntamahdollisuuksia. Parhaimmillaan uudisrakentamisen ja kunnostustöiden ohessa rakennettavat sukupuolineutraalit tilat voivat palvella

---

¹⁸ Valojää, 13.11.2020.

¹⁹ Lehtinen 2015.

sukupuolivähemmistöjen lisäksi muitakin väestöryhmiä, kuten liikuntarajoitteisia asiakkaita tai vauvaperheitä.

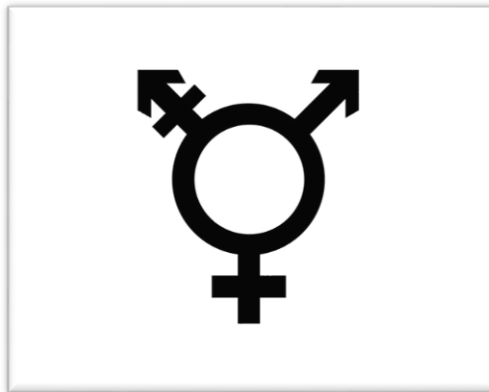
Esteettömyyssäännösten vuoksi useassa liikuntapaikassa on vähintään yksi inva-WC, joka on pääsääntöisesti myös sukupuolineutraali. Vaikka sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset voivat käyttää näitä WC-tiloja, he eivät välttämättä koe olevansa siihen oikeutettuja.

Herttoniemenrannan liikuntahallin sukupuolineutraalit WC-kopit on merkitty vain WC-tekstillä, kun taas Pallomyllyn opasteessa on tekstin rinnalla miehen ja naisen hahmot.

Sukupuolineutraalit tilat kaupungin liikuntapaikoissa on merkitty pääsääntöisesti joko pelkällä WC-tekstillä tai symbolilla, jossa on miehen ja naisen hahmot. Jälkimmäinen merkintätapa saattaa kuitenkin vahvistaa kaksijakoista sukupuolijärjestelmää. Sukupuolen moninaisuuden viittaava symboli intiimitilan opasteessa sen sijaan toivottaisi kaikki – sekä sukupuolivähemmistöön että -enemmistöön kuuluvat asiakkaat – tervetulleiksi käyttämään tilaa. Trasek ry:n asiantuntijan mukaan symboli voi myös herättää sukupuolivähemmistöön kuuluvassa asiakkaassa turvallisuuden tunnetta

ja luottamusta liikuntapalvelua ja sen henkilökuntaa kohtaan.²⁰ Alla on esimerkki yleisesti sukupuolivähemmistöjen tunnistamasta sukupuolen moninaisuuden viittaavasta symbolista.

Esimerkki symbolista, joka huomioi sukupuolen moninaisuuden.

5.1.1 Pukeutumis- ja peseytymistilat

Erikseen rajatut pukusuoja pukuhuoneiden sisälle voitaisiin lisätä ja jo olemassa olevia avata sukupuolivähemmistöjen käyttöön. Tilojen oviopasteisiin voidaan lisätä sukupuolen moninaisuutta symboloiva tunnus. Vaikka läpikulku yksityisempään tilaan tapahtuukin sukupuolittavan pukuhuoneen kautta, viestisi symboli sukupuolivähemmistöön kuuluvalla asiakkaalle, että hän on tervetullut käyttämään pukusuojaa. Lisäksi suihkupaikkojen väliin voidaan rakentaa mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi suihkukaappeja tai väliseiniä heiluriovella tai suihkuverholla. Suihkupaikan sisään pitää kiinnittää myös pyyhekoukkuja.

Lokeroita kannattaa sijoittaa sijoitetaan myös pukuhuoneiden ulkopuolelle. Lokerot mahdollistavat sen, että sukupuolivähemmistöön kuuluvat asiakkaat voivat vaihtaa vaatteet esimerkiksi sukupuolineutraalissa WC:ssä ja jättää tavaransa säilöön liikunnan ajaksi. Lisäksi käyttöoikeusmerkkiä koskevan tiedotteen tulisi olla esillä sekä naisten että miesten pukuhuoneissa.

---

²⁰ Valojää, 13.11.2020.

Maunulan liikuntahallin kaksi erillistä esteetöntä pukuhuonetta ja Rastilan leirintäalueen esteetön suihkuhuone voidaan avata myös sukupuolivähemmistöjen käyttöön. Pukuhuoneiden opasteisiin tulisi tällöin lisätä sukupuolen moninaisuuteen viittaava symboli. Lisäksi voidaan harkita, että Pirkkolan uima- ja palloiluhallin erillinen esteetön pukuhuone annetaan sen ollessa vapaana myös sukupuolivähemmistöjen käyttöön. Näiden ohella muissakin liikuntapaikoissa voidaan tapauskohtaisen harkinnan perusteella muuttaa yksi sukupuolittavista pukuhuoneista sukupuolineutraaliksi, jos pukuhuoneita on niiden käyttöasteeseen suhteuttuna paljon.

5.1.2 WC-tilat

WC-tilojen ovista voidaan poistaa binääriset sukupuolitunnukset. Yhden hengen WC:t voidaan muuttaa kaikki sukupuolet huomioiviksi poistamalla ovista sukupuolittavat symbolit. Sukupulineutraalin tilan opasteessa voi olla joko pelkkä WC-teksti, tai sen rinnalla myös sukupuolen moninaisuuteen viittaava symboli. Myös muiden pisuaarittomien WC-tilojen muuttamista sukupuolineutraaliksi jo yleistyvän käytännön mukaan voidaan harkita.

Esteettömien WC-tilojen oviin voidaan lisätä sukupuolen moninaisuuteen viittaava symboli. WC-tekstin ja pyörätuolisymbolin lisäksi esteettömän WC:n oveen voidaan lisätä sukupuolen moninaisuuteen viittaava symboli, jotta myös sukupuolivähemmistöihin kuuluvat asiakkaat kokisivat varmasti olevansa oikeutettuja käyttämään niitä.

5.1.3 Muut

Trasek ry:n asiantuntijan mukaan tilamuutosten rinnalla sukupuolivähemmistöjen liikkumismahdollisuuksia edistetään ennen kaikkea varmistamalla, että henkilökunta osaa kohdata vähemmistöasiakkaan sensitiivisesti. Epäoptimaalinenkin pukuhuoneratkaisu voi tuntua turvallisemmalta, jos vähemmistöasiakas voi luottaa henkilökunnan olevan mahdollisessa

konfliktitilanteessa hänen puolellaan.²¹ Kaikkien liikuntapalveluita käyttävien asiakkaiden tulee myös voida luottaa siihen, että henkilökunta puuttuu määrätietoisesti muiden asiakkaiden asiattomaan käytökseen. Samoin kynnys pyytää apua tai lupaa käyttää esimerkiksi vapaana olevaa ryhmäpukuhuonetta voi olla korkea, jos ei voi olla varma henkilökunnan hienotunteisuudesta. Koulutuksia sukupuolen moninaisuudesta sekä sukupuolivähemmistöjen tarpeista tarjoaa esimerkiksi Trasek ry.

Sukupuolivähemmistöjen liikuntamahdollisuuksia edistävästä tilamuutoksista on tärkeää tiedottaa selkeästi ja yksityiskohtaisesti. Sukupuolineutraalit tilat ja muut yksityisyyttä tarjoavat ratkaisut voidaan lisätä liikunta- ja ulkoilupaikkojen verkkosivuille muiden esteettömyystietojen tavoin. Sukupuolisensitiivisten tiedotteiden laatimisessa voi pyytää esimerkiksi Trasek ry:ltä tai Seta ry:ltä.

---

²¹ Valojää, 13.11.2020.

6. Lähteet

6.1 Haastattelut

Valojää, Ave. 13.12.2020. Trasek ry:n edustaja. Tallenne kirjoittajan hallussa.

6.2 Painetut lähteet

Berg, Päivi & Kokkonen, Marja (2020) ”Et olis sekaryhmät, unisex-pukuhuone ja et opettajia olis jotenkin perehdytetty asiaan”. Sateenkaarinuoret, koululiikunta ja liikuntaharrastukset. *Kasvatus & Aika 14 (3–4)*.

Hakanen, Tiina, Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.) (2019). Oikeus Liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. *Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:2*.

Helsingin kaupunki (2017) Maailman toimivin kaupunki. Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021.

Helsingin kaupunki (2017) Suunnitelma sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi Helsingin kaupungin palveluissa ja toiminnassa 2019–2021.

Kokkonen, Marja. 2012. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä liikunnan ja urheilun parissa. *Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:5*

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimintakertomukset 2017–2019.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986).

Lehtinen, Sonja (2015) Helsinkiläisnuorten liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä. Helsingin kaupunki. Nuorisoasiainkeskus.

Liikuntalaki (390/2015).

6.3 Internet-lähteet

Lipas Liikuntapaikat.fi. Osoitteessa <https://liikuntapaikat.lipas.fi/liikuntapaikat>. Viitattu 6.12.2020.

Seta (2020) Sateenkaarisanasto. Osoitteessa <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>. Viitattu 6.11.2020.